

Diskussion

Den utrolige kaptajn Allong Bruun

EN KOMMENTAR TIL

ULRIK LANGENS *TYVEN*

AF

MIKKEL LETH JESPERSEN

Blandt de mest anmelderroste faghistoriske bøger, der udkom i Danmark i 2015, var *Tyven – Den utrolige historie om manden, der stjal guldhornene*, skrevet af Ulrik Langen, professor i historie ved Københavns Universitet. Mesterlig, uovertruffen og fremragende er blot nogle af de superlativer, som historikere i rigt mål strøede ud over bogen i deres anmeldelser i dagspressen. *Historisk Tidsskrift* (2015:2, s. 607-611) bragte en pæn, men mere afdæmpet anmeldelse, skrevet af dr.phil. Karl Peder Pedersen, seniorforsker ved Rigsarkivet. I denne anmeldelse anføres det blandt andet, at bogens styrke i form af dens kildebundethed tillige er dens svaghed, idet Ulrik Langen derved afstår fra forskellige spekulationer om baggrunden for guldhornstyven Niels Heidenreichs afstumpethed. Skal forklaringen mon findes i barndommen og „morens kyniske udnyttelse af ham“? Personligt er jeg glad for, at Ulrik Langen afstår fra den slags løse spekulationer og er generelt tilfreds med den forholdsvis kildenære tilgang til historien (dog så jeg gerne, at samme kildested – strækkende sig over flere linjer – ikke citeres flere steder, som det sker på side s. 258-259 og 274). Min glæde over forfatterens kildenære tilgang forstyrres imidlertid af et andet aspekt af mere metodisk karakter ved forfatterens anvendelse af kilderne.

Skildringen af Niels Heidenreichs liv placerer sig i en nyere, international faglig tradition blandt andet kendt som *ny kulturhistorie* eller *mikrohistorie*. Med udgangspunkt i mere eller mindre eksplicite teoretiske overvejelser søger historikeren tilbage til kildebundne og tætte beskrivelser af tidligere tiders personer og begivenheder. Som regel er det personer med usædvanlige eller opsigtsvækkende skæbner

på kanten af samfundet og grænsen af det normale, der belyses med henblik på at sige noget generelt om tiden. Ved at fortælle om tilfældet Heidenreich under inddragelse af sit indgående kendskab til 1700- og 1800-tallets København bibringer Ulrik Langen læseren indsigt i væsentlige træk i datidens samfundsforhold. Fremstillingens fokus er på årene 1802-1803, da tyveriet af guldhornene blev henholdsvis begået og opklaret, men både forhistorien og det efterfølgende lange fængselsophold er beskrevet grundigt. Bogen er skrevet i nutid, hvilket giver en god dramatisk effekt, og den er i det hele taget formuleret i et levende sprog, som klart appellerer til en bredere læserkreds, end de fleste andre faghistoriske bøger gør. Den enestående historie om tyveriet og ødelæggelsen af de uerstattelige danske nationalklenodier er således ikke alene velvalgt, men også velfortalt. Kun enkelte bemærkninger, eksempelvis forfatterens karakteristik af en formulering hos den venezuelanske eventyrer Francisco de Miranda, der så guldhornene i 1788, som en „tankevækkende transkulturel iagttagelse“ (s. 140), falder ved siden af.

Ulrik Langen går imidlertid langt i sine bestræbelser på at skrive en fængslende historie, og det er her på grænsen mellem den metodisk funderede faghistorie og den ureglementerede historiefortælling, at det metodiske problem opstår. Det drejer sig om skildringen af kaptajn Allong Bruun, der er en opdigtet person, som Niels Heidenreich opfinder for at kunne give politiet en forklaring på, hvordan han er kommet i besiddelse af de mange guldmønter (pagoder), som dele af guldhornene er blevet omsmeltet til. Kilden til historien om kaptajn Allong Bruun er således de politiforhør, Heidenreich og hans hustru Johanne blev udsat for under efterforskningen af forbrydelsen. Uanset at der, for så vidt angår kaptajns Bruuns eksistens, er tale om ren fiktion, beskriver Ulrik Langen kaptajn Allong Bruun som en reelt eksisterende person i de passager af bogen, der omhandler Niels Heidenreichs aktiviteter i tiden, inden politiet overhovedet er kommet på sporet af Heidenreich som gerningsmand, og altså inden politiforhørene, der udgør kilden til personen kaptajn Allong Bruun, er blevet gennemført. Læseren bliver på dette sted i bogen ikke oplyst om, at Heidenreich er kilden til oplysningerne om kaptajn Allong Bruun, med mindre man tjekker kildehenvisningerne i slutnoterne.

Problemet opstår i afsnittet „Kaptajnen“ (s. 174-175), hvor kaptajn Allong Bruun beskrives over knap to sider. Her fortælles, at kaptajnen sejler på Ostindien, at han taler gebrokkent dansk som en plattysker, og at han er kommet til København for amerikansk regning. Desuden beskrives kaptajnens udseende temmelig detaljeret. I sammen-

hæng med kaptajnen omtales også en styrmand, der ligeledes indgår i Heidenreichs løgnehistorie.

20 sider længere fremme dukker kaptajn Allong Bruun atter op, da politiet forhører Niels Heidenreich om, hvordan han har fået fat i guldmønterne. Først nu oplyser Ulrik Langen i selve teksten, at det er Heidenreich selv, der fortæller, at han har købt guldmønter af kaptajn Bruun. Efter dette forhør bliver Heidenreich atter sat på fri fod, og Ulrik Langen skildrer hans videre færden. Det bliver en hektisk dag for tyven, som nu sætter alt ind på at slette sporene efter forbrydelsen. Atter engang træder kaptajnen ind i fortællingen:

Hen ad aften går han [Niels Heidenreich] ud for at lede efter Allong Bruun. I en ejendom i Bredgade spørger han efter ham uden resultat. Man fortæller ham, at Bruun er flyttet til Fortunstræde, hvorefter Niels igen uden resultat søger ham dér. Derefter drager han ud gennem Nørreport ad Ladegårdsvejen og ud til Prices Have på Vesterbro over for Skydebanen, et teater- og forlystelsesetablisement, startet af den fra England indvandrede berider James Price. Her leder Niels efter Kaptajnen. Men da han ikke kan få øje på ham, går han tilbage til byen. [notehenvi-
sning 244] Niels opdager ikke, at han bliver forfulgt. (s. 194)

Således beskrives forhold vedrørende kaptajn Allong Bruun endnu engang, som om de rent faktisk har fundet sted, og løgner fra politiforhøret af Niels Heidenreich blandes sammen med forskellige faktuelle oplysninger. Hvem er egentlig kilden til fortællingen om Niels Heidenreichs færden efter løsladelsen? Er det Heidenreich selv, eller kunne det måske være vedkommende, der forfølger ham? Igen skal man slå op i slutnoternes henvisninger for at finde kilden til forløbet, nemlig politiforhøret af Niels Heidenreich.

Først efter arrestationen og gentagne forhør af Niels Heidenreich afslører Ulrik Langen, at kaptajn Bruun er en opdigtet person:

Ligesom Niels' historie pludselig er opløst, forsvinder også Allong Bruun som dug for solen. Væk er både Kaptajnen, Styrmanden og alle deres pagoder. Selvom Hvidberg [forhørslederen] hurtigt under forhøret begynder at undre sig, får man nu vished for, at kaptajn Allong Bruun er et gøglebillede. Under forhøret fortæller Niels, at han fandt inspiration til Allong Bruun-figuren i en virkelig amerikansk kaptajn ved navn Anthon Bruun ... (s. 208)

Forsvaret for den faktuelle beskrivelse af det fiktive er måske, at forfatteren jo dog afslører, at kaptajn Bruun mv. er opdigtet, og at forsin-

kelsen hermed bidrager til, at bogen fængsler læseren. Ligesom kaptajn Bruun af Heidenreich var tænkt til at vildlede og for en tid vildledte politiet, vildledes læseren, der tror at have en historisk fagbog i hænderne, af et snedigt litterært påfund, der forlener fortællingen med spænding og mystik. Et sådant kunstgreb er centralt i den historiske fiktion, som vi f.eks. kender det fra Thorkild Hansens litterære dokumentarisme, men det hører ikke til i faghistoriske fremstillinger. I og med at Ulrik Langen trækker tæppet væk under Heidenreichs forklaring, trækkes tæppet også væk under hans egen fremstilling af det forudgående forløb. Som læser, der når til Ulrik Langens afsløring af blufnummeret, er man naturligvis interesseret i at vide, hvad der rent faktisk er foregået i tiden fra tyveriet og frem til arrestationen. Man bliver da nødt til at gå tilbage og læse fremstillingen igen under indtryk af de nye oplysninger og med behørig skelen til notehenviisningerne. Forfatteren varetager således ikke historikerens primære rolle, som er at formidle kilderne troværdigt, uden at læseren skal nærstudere notehenviisningerne eller for den sags skyld selv tage på arkiv.

Konklusionen er den, at hvis man anvender fiktive elementer i en faghistorisk fremstilling, så tilsiger fagets spilleregler – den historiske metode – at man i umiddelbar sammenhæng hermed og i selve fremstillingen angiver, hvem kilden er. Ellers bibringes læseren det indtryk, at oplysningerne har været underlagt historisk kildekritik. Læseren stiller sig næppe kritisk i forhold til, om historien med kaptajnen virkelig kan passe, man har jo historieprofessorens ord for, at han findes. Det litterære og den gode fortælling bliver prioriteret over historiens faglige forankring, men den går ikke, når man er historiker.